

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ___ ” _____ 20__ __ р.

ВИПУСКНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності «Фінанси і кредит»

за темою:

«Бюджетна політика та її вплив на соціально-економічний розвиток»

Виконавець

студентка ЦЗФН

Лучко Людмила Василівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник

К.е.н.

(науковий ступінь, вчене звання)

Волкова Оксана Георгіївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти бюджетної політики держави.....	6
1.1. Сутність та функції фінансової політики держави.....	6
1.2. Бюджетна політика як складова фінансової політики держави.....	11
1.3. Організаційно-правові засади бюджетної політики України.....	16
РОЗДІЛ 2. Характеристика бюджетної політики України	22
2.1. Оцінювання впливу бюджетної політики на економіку України	22
2.2. Оцінювання впливу бюджетної політики на стан державних фінансів України.....	35
2.3. Оцінювання впливу бюджетної політики на стан місцевих фінансів України	44
РОЗДІЛ 3. Проблемні питання та напрямки вдосконалення бюджетної політики України	52
3.1. Зарубіжний досвід реалізації бюджетної політики	52
3.2. Проблемні питання бюджетної політики України	56
3.3. Шляхи вдосконалення бюджетної політики України	61
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	74

ВСТУП

Державне регулювання здійснюється з метою впливу на економічний стан країни задля забезпечення її економічної безпеки та економічного зростання. В цьому аспекті, фінансова політика держави та її складова, бюджетна політика, повинні створити сприятливі для цього передумови функціонування усіх сфер фінансової системи: державних, місцевих фінансів, фінансів суб'єктів господарювання та домогосподарств.. Це означає необхідність функціонування ефективного бюджетного механізму, який сприяв би продуктивному розподільчому процесі в державні на умовах інноваційного розвитку країни.

Бюджетна система є основою всієї фінансової системи держави, ефективне функціонування якої впливає на стан усіх сфер суспільного життя. Бюджетна політика є ключовим інструментом економічного розвитку країни. Саме в рамках визначення пріоритетних напрямів бюджетної політики держава здійснює перерозподіл значної частини створеної доданої вартості в країні задля підвищення результативності в економічній та соціальній сферах.

Одним із найбільш значущих різновидів планів соціально-економічного розвитку держави є бюджет. Він відображає не лише план доходів та видатків, а й напрями реалізації фінансової політики держави в податковій, митній, соціальній, інвестиційній сферах, що, впливає на рішення суб'єктів господарювання щодо збільшення ділової активності, інвестиційний клімат, інфляційні процеси та загалом на економічне зростання у країні. Використовуючи інструменти бюджетної політики, держава справляє вплив на обсяг і структуру валового внутрішнього продукту, стан платіжного балансу й державних фінансів, рівень зайнятості, інфляції тощо.

Зважена бюджетна політика потребує врахування впливу внутрішніх та

зовнішніх факторів впливу на стан фінансової системи держави. Від якісного впровадження інструментів бюджетної політики значною мірою залежить динаміка економічного розвитку країни.

У сучасних мінливих умовах функціонування економічної системи дієвість бюджетної політики держави набуває особливого значення, оскільки це сприятиме забезпеченості збалансованості усіх сфер фінансової системи.

Значний внесок у розробку теоритичних питань фінансової політики держави та її складової - бюджетної політики, зробили такі науковці О. Василик, В. Геєць, А. Гриценко, І. Луніна, І. Лютий, С. Науменкова, В. Опарін, А. Соколовська, В. Федосов, І. Чугунов, та інші.

Разом з тим, структурні зміни в економічній сфері держави, посилюють актуальність дослідження відносин, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту, пов'язаних з формуванням фінансових ресурсів держави через бюджетний механізм задля забезпечення фінансової стійкості країни в цілому.

Метою роботи є дослідження механізму реалізації бюджетної політики та її впливу на соціально-економічний розвиток держави.

Задля досягнення поставленої мети було вирішено наступні завдання:

- висвітлити сутність поняття бюджетної політики держави;
- дослідити роль бюджетної політики в економічному розвитку держави;
- розкрити організаційно-правові засади реалізації бюджетної політики України;
- оцінити основні параметри, які характеризують ефективність бюджетної політики України в контексті проведення реформування фінансової системи держави;
- визначити проблемні питання реалізації бюджетної політики України ;

- визначити напрями підвищення ефективності бюджетної політики України.

Об'єктом дослідження є процес реалізації бюджетної політики держави.

Предметом дослідження є економічні відносини в сфері реалізації бюджетної політики держави.

Методами дослідження: узагальнення: визначення поняття фінансової політики, бюджетної політики, функцій бюджетної політики; аналізу та систематизації: оцінювання впливу бюджетної політики на економічний стан держави, систематизація проблем в сфері реалізації бюджетної політики, основних напрямів підвищення ефективності бюджетної політики України.

Інформаційною базою роботи є: Бюджетний кодекс України, законодавчі акти Президента України, Міністерства фінансів України, Кабінету Міністрів України, документи Державної казначейської служби України, Державної фіскальної служби України, підручники, наукові статті в періодичних виданнях, монографії, матеріали конференцій.

Робота складається зі 79 сторінок друкованого тексту, містить 26 таблиць, 28 рисунків, перелік використаної літератури налічує 52 джерел.

ВИСНОВКИ

1. Встановлено, що бюджетну політику розглядають як цілеспрямовану діяльність держави (в особі органів державної влади і місцевого самоврядування відносно регулювання бюджетного процесу, управління бюджетним дефіцитом, а також використання бюджетної системи для реалізації завдань економічної політики в країні) до складових бюджетної політики належать політика у сфері доходів та видатків бюджету, дефіциту бюджету, державного боргу, міжбюджетних відносин. Як економічна категорія бюджетна політика має свій об'єкт і суб'єкт. Суб'єктами проведення місцевої бюджетної політики виступають органи місцевого самоврядування, розпорядники бюджетних коштів, які безпосередньо регулюють ефективність і обґрунтованість її реалізації. Об'єктами бюджетної політики є бюджетна система, міжбюджетні відносини, бюджетне регулювання, законодавство в галузі бюджету й оподаткування. У бюджетній політиці держави визначаються основні напрями розвитку економіки, загальний обсяг фінансових ресурсів, джерела, шляхи використання, розробляються відповідні механізми регулювання і стимулювання соціально-економічних процесів.

2. Визначено, що в економічній літературі застосовують такі критерії ефективності бюджетної політики: рівень збирання бюджетних доходів; рівень виконання бюджетних зобов'язань; величину бюджетного дефіциту, темпи зростання державного боргу та витрати на його обслуговування; рівень монетизації бюджетного дефіциту; величину валютних резервів, які використовуються для фінансування бюджетного дефіциту; динаміка ВВП; рівень безробіття; величину бюджетної заборгованості внаслідок наявної несплати податкових зобов'язань; величину відтермінованої заборгованості з оплати праці через відсутність бюджетного фінансування.

3. Встановлено, що створення Європейського Союзу дозволило країнам скоординувати проведення бюджетної політики, спрямованої на

забезпечення соціально-економічного розвитку країн. Механізм координації бюджетної політики в рамках ЄС полягає у застосуванні певних нормативів, зокрема процентного показника величини бюджетного дефіциту та державного боргу до ВВП; систем контролю і санкцій за порушення встановлених нормативів; зобов'язань щодо розробки програм стабільності та програм конвергенції із зазначенням прогнозних значень бюджетних показників. Особливості регулювання бюджетної сфери у країнах ЄС полягають у використанні середньострокового бюджетного планування державних витрат, бюджетного дефіциту, обсягу державного боргу. Нині основними завданнями бюджетної політики у країнах ЄС є недопущення понаднормативних розмірів дефіциту та боргу з одночасним стимулюванням інноваційних процесів, що вимагає централізованого бюджетного менеджменту за рахунок об'єднаної частини бюджетних ресурсів країн ЄС.

4. За результатами аналізу основних напрямків бюджетної політики України у період 2013-2017 рр. встановлено, що головними завданнями у цій сфері були: посилення соціальної орієнтації бюджету, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, реформування системи міжбюджетних відносин, сприяння розвитку інвестиційної та інноваційної сфер, удосконалення бюджетного процесу та посилення контролю у бюджетній сфері.

5. У роботі визначено, що якщо у 2006 р. у структурі реалізованої продукції переробної промисловості частки високотехнологічних та середньотехнологічних галузей склали 23,1 % та 47,6 % відповідно, то у 2017 р. вони скоротилися до 17 % та 41,7 %, натомість частка низькотехнологічних галузей зросла з 29,3 % до 41,3 %. Забезпечення інноваційного розвитку промисловості вимагає активізації державної інноваційної політики.

6. Дослідження структури джерел фінансування інноваційної діяльності засвідчило незадовільний стан державного фінансування інноваційної діяльності в Україні, який практично унеможлиблює очікування

ефекту від такого фінансування. Негативним наслідком нестабільного фінансування є відсутність накопичувального ефекту фінансування, що має важливе значення, ніж власне сума коштів. Загальна характеристика структури фінансування інноваційної діяльності в Україні свідчить про суттєву диспропорційність між сумами власних коштів і коштів державного бюджету. Різкі коливання обсягів фінансування дестабілізують процес наукових досліджень.

7. Світова практика свідчить, що держава у формуванні та реалізації інноваційної політики здійснює не розподіл ресурсів, а координує взаємодію між різними економічними агентами. Головним фокусом нової політики стає не підтримка окремих ринків чи секторів, а забезпечення процесів доконкурентного розвитку технологій та компетенцій, розбудова публічно- приватного партнерства у широкому розумінні як стратегічного співробітництва на контрактній основі між трьома або більше державними та приватними економічними агентами, що передбачає довгострокові інвестиційні зобов'язання при виконанні ініційованих державою високоризикових проектів у науково-технологічній сфері.

8. Державна фінансова підтримка приватного інвестування включає пряму підтримку через систему державних грантів на дослідження і розробки та непряму підтримку із застосуванням системи податкових пільг та кредитів на виконання науково-дослідних робіт; інноваційно орієнтовані державні закупівлі, що створюють попит на нові технології та надають сигнал щодо безпечності інвестування у них приватним інвесторам; утворення державно-приватних консорціумів з розроблення та виробництва інноваційної продукції, центрів розвитку компетенцій, інноваційних кластерів за обраними державою пріоритетними напрямками. Пряме фінансування застосовується для точкових проектів, що мають найбільшу соціальну або економічну значущість та відповідають цілям державної економічної політики

9. Встановлено, що обмежують можливості держави із стимулювання економічного зростання: висока частка видатків державного бюджету на обслуговування державного боргу із піковими виплатами в 2018-2020 рр., видатків на національну безпеку та оборону, необхідність покриття дефіциту Пенсійного фонду, житлово-комунальні субсидії та пільги.

10. Проведений у попередньому розділі роботи аналіз бюджетної політики України на протязі останніх п'яти років в умовах реформування взаємовідносин між бюджетами різних свідчить про недостатню ефективність бюджетного регулювання розподільчого процесу в Україні. До проблем бюджетної політики слід віднести: недостатньо ефективний бюджетний контроль, високі ризики невиконання запланованих доходів та видатків, низький рівень державних інвестиційних видатків, високий рівень боргового навантаження, незбалансованість повноважень місцевих фінансів з їх фінансовим забезпеченням, хронічний дефіцит бюджету та недостатньо ефективні джерела його фінансування, низька ефективність управління державним майном, висока залежність місцевих бюджетів від трансфертів центрального бюджету, не цільове, неефективне використання бюджетних коштів, бюджетні порушення.

11. Важливими завданнями бюджетної політики є підвищення стандартів життя і рівня добробуту громадян; реструктуризація вітчизняної економіки у напрямі інноваційної моделі шляхом створення привабливого інвестиційного клімату, належних умов розвитку підприємництва, підвищення ефективності використання фіскальних інструментів з метою досягнення заданих параметрів розвитку країни, а також своєчасного реагування на зміни соціально-економічного середовища.

Список літератури

1. Аналіз капітальних інвестицій в Одеській області за 2017 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5ad7747577da0.pdf>
2. Аналіз результативних показників головних розпорядників бюджетних коштів у 2016–2017 рр.: Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України . – 2017. – грудень / Режим доступу: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/2017-12-18-kpis-2016-2017.pdf>
3. Бюджетний кодекс в коментарях : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://legalexbert/komkodks/bku/htmb>.
4. Бюджетна політика держави в умовах гібридної війни: пріоритети та ризику". Аналітична записка. – грудень 2017р.// Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2905/>
5. Зверяков М. І. Теоретична парадигма сталого розвитку та українські реалії / М. І. Зверяков // Економіка України. – 2018. – №10. – С. 10-31.
6. Ватульов А. В. Фінансова політика в системі економічного розвитку / А. В. Ватульов // Економічний часопис-XXI. - 2013. - № 5-6(1). - С. 37-41.
7. Виговська Н. Г. Бюджетна політика в умовах реформування системи місцевих фінансів / Н. Г. Виговська // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. - 2013. - № 3. - С. 6-9
8. Возняк Г. В. Фінансова політика регіонального розвитку: зміст та підходи до формування / Г. В. Возняк // Актуальні проблеми економіки. - 2014. - № 2. - С. 239-246
9. Волохова І. С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні : [монографія] / І. С. Волохова. – Одеса : Ат-лант, 2014.
10. Волошин Л. І. Фінансова політика держави з питань розвитку інфраструктури інноваційної діяльності / Л. І. Волошин // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Економіка. - 2010.

- Вип. 14. - С. 347-353.

11. Височина А. В. Бюджетна політика України: сучасний стан, проблеми та перспективи / А. В. Височина // Вісник Української академії банківської справи. - 2013. - № 2. - С. 17-21.

12. Гатаулліна Е. І. Державна фінансова політика як інструмент економічного зростання [Електронний ресурс] / Е. І. Гатаулліна // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2014. - Вип. 3. - С. 220-228

13. Глущенко Ю. А. Бюджетна політика держави як дієвий важіль розвитку територій в умовах глобалізації / Ю. А. Глущенко // Ефективність державного управління. - 2013. - Вип. 37. - С. 145-150.

14. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>

15. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

16. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів: монографія / за ред. І.О. Луніної. – К.: Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2010. – 320 с.

17. Звіти Рахункової палати України за 2013-2017рр. / Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16755497/Zvit_RP_2017.pdf?subportal=main

18. Кириленко В. До питання про суть і функції фінансової політики держави / Віталій Кириленко // Світ фінансів. – 2007. – Вип. 4 (13). – С. 94-99.

19. Крикун Т. І. Інституційні засади розвитку системи управління видатками бюджету / Т. І. Крикун // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії: Економічні науки. – 2012. – №1 (27). – С. 119–124.

20. Кудряшов В. П. Фінанси: Навч. посібник. / Кудряшов В. П. – Херсон: Олді-плюс, 2002. – 352 с.

21. Латковська Т. А. Бюджетна політика держави як один з основних напрямків економічної політики за господарським законодавством / Т. А.

Латковська // Актуальні проблеми держави і права. - 2012. - Вип. 65. - С. 68

22. Макогон В. Бюджетна політика у країнах ЄС / В. Макогон // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2011. - № 6. - С. 36-46

23. Максюта А. А. Бюджетна політика соціально-економічного розвитку країни / А. А. Максюта // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2013. - Вип. 1. - С. 265-272

23. Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації / Режим доступу: http://www.nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2781:vpliv-detsentralizatsiji-na-posilennya-platospromozhnosti-mistsevikh-byudzhativ&catid=8&Itemid=350

24. Мітал О. Г. Бюджетна політика європейських країн в умовах фінансово-економічної кризи / О. Г. Мітал // Наукові праці НДФІ. - 2010. - Вип. 2. - С. 28

25. Мярковський А. Бюджетна політика як складова соціально-економічного розвитку країни / А. Мярковський, І. Чугунов // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2010. - № 5. - С. 5-15.

26. Напрями та завдання інноваційної політики у промисловості у контексті формування національної інноваційної системи України. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. 2018. - жовтень / Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/catalogue/11/>

27. Огонь Ц.Г. Проблеми підвищення ефективності формування та використання бюджетних коштів /Ц.Г. Огонь // Наукові праці НДФІ. — 2005. — Вип. 4(33). — С. 27-33.

28. Пирожкова Ю. В. Бюджетна політика органів місцевого самоврядування як елемент управління місцевими бюджетами: перспективи законодавчої модернізації / Ю. В. Пирожкова // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. - 2013. - № 1(2). - С. 177-182

29. Петрушевська В. В. Фінансова політика попередження та ліквідації наслідків глобальної економічної нестабільності: закордонний досвід / В. В. Петрушевська // Проблеми економіки. - 2014. - № 1. - С. 31-36.
30. Політика // Інтернет-глосарій // uk.wikipedia.org.
31. Павелко А. Бюджетна політика економічного розвитку / А. Павелко, І. Чугунов // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2015. - № 2. - С. 64–73
32. Ржевська О. Міжбюджетні відносини і бюджетна політика: стан та перспективи (на прикладі Кременської міської ради) / О. Ржевська // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. - 2013. - № 16. - С. 135-138
33. Результативність бюджетного фінансування наукових досліджень в Україні. Аналітична записка. – 2017р. – грудень / Режим доступу: - <http://www.niss.gov.ua/catalogue/11/>
34. Сизов А. Бюджетна політика та її вплив на фінансову безпеку держави / А. Сизов, О. Остапенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. - 2012. - Вип. 29. - С. 47
35. Сокровольська Н. Я. Бюджетна політика як інструмент інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України / Н. Я. Сокровольська // Науковий вісник НЛТУ України. - 2013. - Вип. 23.12. - С. 318-324.
36. Степанова Г. М. Фінансова політика як інструмент економічного розвитку країни / Г. М. Степанова // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2014. - Вип. 3. - С. 271-281.
37. Финансы. Денежное обращение. Кредит: Учебник для вузов / [Л. А. Дробозина, Л. П. Окунева, Л. Д. Андросова и др.]; Под ред. Проф. Л. А. Дробозиной. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1999. – 479 с.
38. Європейська Хартія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://openbudget.karelia.ru/books/conf4_t/72.htm.

39. Євтушенко Н. М. Бюджетна політика як інструмент державного регулювання економіки / Н. М. Євтушенко // Молодий вчений. - 2015. - № 12(2). - С. 19-23
40. Зверяков М. І. Національна економічна система: проблеми теорії / М. І. Зверяков. – Одеса : Астропринт, 2012. – 320 с.
41. Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
42. Інститут стратегічних та соціально- економічних досліджень. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua>
43. Ковтонюк К. Фінансова євроінтеграційна політика України / К. Ковтонюк // Міжнародна економічна політика. - 2013. - Вип. 2. - С. 126-149
44. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник / В. М. Опарін.– К.: КНЕУ, 2001. – 240 с.
45. Податковий кодекс України : від 02.12.2010 р. № 2755-VI ; [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — (Офіційний веб-сайт Верховної Ради України). — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/lncgi?nreg=2755-17>.
46. Собчук С. І. Бюджетна політика як інструмент економічного розвитку країни / С. І. Собчук // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2015. - Вип. 4. - С. 156-162
47. Суруджіу М. Р. Фінансова політика і економічне зростання: пояснення з емпіричним аналізом / М. Р. Суруджіу, К. Суруджіу, М. Ніка // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 8. - С. 476-481.
48. Тарангул Л. Л. Бюджетна політика забезпечення місцевих інноваційних програм / Л. Л. Тарангул, О. А. Крамаренко // Бізнес Інформ. - 2015. - № 11. - С. 346-351
49. Фінанси: Навчальний посібник в 2-х частинах / В.Г. Баранова, І.С, Волохова, В.П. Хомутенко та інш. – Одеса: Атлант, 2015

50. Фіскальні ризики та виклики виконання державного бюджету на 2018 рік . Аналітична записка. / Інститут стратегічних досліджень НАН України // Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2967/>
51. Чугунов І. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень / І. Чугунов, В. Макогон // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2014. - № 4. - С. 79-91
52. Швайко М. Л. Бюджетна політика України в сучасних умовах / М. Л. Швайко // Социальная экономика. - 2013. - № 2-3. - С. 144-149
53. McConnell, C.R., Brue, S.L. (2003). Jekonomiks: principy, problemy i politika [Economics:Principles, Problems and Policies], 14 rd. ed. INFRA-M, Moskva, 972 p. (in Russ.).